

Authors' contribution/
Wkład autorów:
A. Zaplanowanie badań/
Study design
B. Zebranie danych/
Data collection
C. Analiza statystyczna/
Statistical analysis
D. Interpretacja danych/
Data interpretation
E. Przygotowanie tekstu/
Manuscript preparation
F. Opracowanie
piśmiennictwa/
Literature search
G. Pozyskanie funduszy/
Funds collection

INSTITUTIONAL AND SYSTEMIC DETERMINANTS OF THE DEVELOPMENT OF BUSINESS ENTITIES IN THE MARKET OF ACCOMMODATION AND CATERING SERVICES

INSTYTUCJONALNO-SYSTEMOWE UWARUNKOWANIA ROZWOJU PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH NA RYNKU USŁUG NOCLEGOWYCH I GASTRONOMICZNYCH

Marek Kuźmicki^{1(A,B,C,D,E,F,G)}

¹Pope John Paul II State School of Higher Education in Biała Podlaska
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Kuźmicki M. (2018), *Institutional and systemic determinants of the development of business entities in the market of accommodation and catering services/ Instytucjonalno-systemowe uwarunkowania rozwoju podmiotów gospodarczych na rynku usług noclegowych i gastronomicznych*. Economic and Regional Studies, Vol. 11, No. 1, pp. 109-117. <https://doi.org/10.29316/ers-seir.2018.08>

ORIGINAL ARTICLE

JEL code: H3, H32

Submitted:
June 2017

Accepted:
September 2017

Tables: 4
Figures: 0
References: 13

ORYGINALNY ARTYKUŁ
NAUKOWY

Klasyfikacja JEL: H3, H32

Zgłoszony:
Czerwiec 2017

Zaakceptowany:
Wrzesień 2017

Tabele: 4
Rysunki: 0
Literatura: 13

Summary

Subject and purpose of work: The aim of this article is to determine the influence of the institutional and systemic environment on the development of enterprises providing accommodation and catering services in Lublin province.

Materials and Methods: The direct questionnaire and computer-assisted method of data collection CAWI were used to carry out research.

Results: The research conducted in 2007 and 2013 shows that there was a positive change in the institutional and systemic environment, with improved access to capital and EU aid programs, along with government policy, local government policy and promotion, as well as tourism and business development organizations.

Conclusions: Entrepreneurs expect greater involvement of the state in activities that encourage the increase of the competitiveness of enterprises. The issue of simplifying the tax system and reducing the existing taxes is particularly important.

Keywords: company, accommodation and catering services, development, institutional and systemic environment

Streszczenie

Przedmiot i cele pracy: Celem artykułu jest określenie wpływu otoczenia instytucjonalno-systemowego na rozwój przedsiębiorstw świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne na obszarze województwa lubelskiego.

Materiały i metody: Do realizacji badań wykorzystano ankietę bezpośrednią oraz metodę wspomaganego komputerowo wywiadu CAWI.

Wyniki: Przeprowadzone w 2007 i 2013 roku badania wskazują, że w otoczeniu instytucjonalno-systemowym doszło do pozytywnych zmian związanych z poprawą dostępności do kapitału i programów pomocowych UE, polityką rządu, polityką i promocją samorządów, działalnością organizacji wspierających rozwój turystyki i przedsiębiorczości.

Wnioski: Przedsiębiorcy oczekują większego zaangażowania państwa w działania inspirujące wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw. Szczególnie istotna wydaje się kwestia uproszczenia systemu podatkowego oraz obniżenia obowiązujących podatków.

Słowa kluczowe: przedsiębiorstwo, usługi noclegowe i gastronomiczne, rozwój, otoczenie instytucjonalno-systemowe

Address for correspondence/ Adres korespondencyjny: dr Marek Kuźmicki (ORCID 0000-0002-0581-9600); Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Wydział Nauk Ekonomicznych i Technicznych, ul. Sidorska 95/97, 21-500 Biała Podlaska, Polska; tel: +48 83 344-99-05; e-mail: m.kuzmicki@dydaktyka.pswbpl

Journal indexed in/ Czasopismo indeksowane w: AgEcon Search, AGRO, BazEkon, Index Copernicus Journal Master List, ICV 2016: 92,91; Polish Ministry of Science and Higher Education 2016: 9 points/ AgEcon Search, AGRO, BazEkon, Index Copernicus Journal Master List ICV 2016: 92,91; Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego 2016: 9 punktów. **Copyright:** © 2018 Pope John Paul II State School of Higher Education in Biała Podlaska, Marek Kuźmicki. All articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

Introduction

Small and medium-sized companies are usually seen as an important part of economy. Even in the era of globalisation, fusions and mergers, their social and economic importance is not negated (Safin 2012, p. 7). One of the basic management problems and the topic of scientific and practical investigation is the identification of the sources of business success (Frejtag-Mika et al. 2015, p. 11).

With the development of market economy, the dependence of small and medium-sized companies on the impact of environmental factors increases. The environment, as well as the company, is a certain system, and like every system it consists of different elements and mutual, often very complicated, relations between them. The essential characteristic of the environment is its instability, turbulence (Krupski 2005, p. 15). High variability and uncertainty of the environment put any company in a very difficult position. It needs to adjust quickly to changes, which is the prerequisite for the survival of the company. On the other hand, the variability of the environment creates great opportunities for an enterprise, if it is able to introduce changes to its operations faster than its competitors (Sudol 2002, p. 66).

In a market economy, the activity scope of small and medium-sized companies results from the configuration of environment variables (Drab-Kurowska Sokół, 2010, p. 99). The ability to maintain, and even increase the market share is a derivative of both microeconomic and macroeconomic determining factors (Filipiak, Ruszała 2009, p. 46). Skillful use of market opportunities and avoidance of external threats requires continuous monitoring of phenomena and specific tendencies related to the shaping of a given company environment (Skowronek-Mielczarek 2013, p. 28)

The purpose of the article is to determine the impact of the institutional¹ and systemic² environment on the development of companies³

¹ Institutional surrounding is created by institutions and organisations that shape the conditions of companies' functioning at the regional and (or) local level; M. Angowski, *Wpływ otoczenia na rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw na obszarach wiejskich*, ed. Agricultural Academy in Lublin, Lublin 2005, p. 15; Among institutions functioning in the environment of enterprises, we can distinguish: state and self-government administration institution, banks, informational and training institution, promotional and trade institutions, chambers and economic associations, centres of business support and business incubators, agencies and foundations of regional and local development; G. Sobczyk (Editor), *Funkcjonowanie małych firm w warunkach zmian systemowych*, ed. Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Lublin 1995, p. 11.

² The systemic environment of enterprises can be identified with their administrative and legal environment. It is related to the conditions that determine the economic system of the state. The conditions include acts and other laws and regulations which determine: the attractiveness of management and investment in various economic sectors (including tax and customs regulations), freedom of economic decision-making, competition rules, obligations of companies towards buyers; J. Mazur, A. Sznajder, *Marketingowa orientacja przedsiębiorstwa*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa w Warszawie, Warsaw 1998, p. 30.

³ Enterprise development was understood as all kinds of changes taking place in companies, which improve their effectiveness and market position. Achieved financial result, operating margin, dynamic of sales revenue, accounting liquidity, assets value, employment level, and investment activity were taken as the measure of the enterprise development.

Wstęp

Małe i średnie przedsiębiorstwa zazwyczaj postrzegane są jako istotny element gospodarki. Nawet w epoce globalizacji, fuzji i połączeń nie neguje się ich społecznego oraz ekonomicznego znaczenia (Safin 2012, s. 7). Jednym z podstawowych problemów zarządzania oraz przedmiotem dociekań naukowych i praktycznych jest identyfikacja źródeł sukcesu przedsiębiorstw (Frejtag-Mika i in. 2015, s. 11).

W miarę rozwoju gospodarki rynkowej zwiększa się zależność małych i średnich przedsiębiorstw od oddziaływania czynników otoczenia. Otoczenie, podobnie jak przedsiębiorstwo, jest pewnym systemem i jak każdy system składa się z różnych elementów oraz wzajemnych, często wielce skomplikowanych powiązań, relacji między tymi elementami. Podstawową cechą otoczenia jest jego niestabilność, turbulencja (Krupski 2005, s. 15). Duża zmienność, niepewność otoczenia stawia przedsiębiorstwo w bardzo trudnych warunkach. Musi się ono szybko dostosowywać do zmian, co jest wręcz warunkiem przetrwania przedsiębiorstwa. Z drugiej jednak strony zmienność otoczenia stwarza przedsiębiorstwu duże szanse, jeśli potrafi ono wprowadzić w swoim działaniu zmiany szybciej niż jego konkurenci (Sudol 2002, s. 66).

W gospodarce rynkowej zakres działalności małych oraz średnich przedsiębiorstw jest konfiguracją zmiennych otoczenia (Drab-Kurowska, Sokół 2010, s. 99). Umiejętność utrzymania, a nawet powiększenia udziału w rynku jest pochodną zarówno uwarunkowań mikroekonomicznych, jak i czynników makroekonomicznych (Filipiak, Ruszała 2009, s. 46). Umiejętne wykorzystanie okazji rynkowych oraz omijanie zewnętrznych zagrożeń wymaga ciągłego monitorowania zjawisk i określonych tendencji związanych z kształtowaniem się otoczenia danego przedsiębiorstwa (Skowronek-Mielczarek 2013, s. 28).

Celem artykułu jest określenie wpływu otoczenia instytucjonalno¹ - systemowego² na rozwój przedsiębiorstw³ świadczących usługi noclegowe i gastrono-

¹ Otoczenie instytucjonalne tworzą instytucje i organizacje kształtujące warunki funkcjonowania przedsiębiorstw na szczeblu regionalnym i (lub) lokalnym; M. Angowski, *Wpływ otoczenia na rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw na obszarach wiejskich*, Wyd. Akademii Rolniczej w Lublinie, Lublin 2005, s. 15; Wśród instytucji funkcjonujących w otoczeniu przedsiębiorstw można wyróżnić: instytucje administracji państwowej i samorządowej, banki, instytucje informacyjno-szkoleniowe, instytucje promocyjno-handlowe, izby i stowarzyszenia gospodarcze, centra wspierania biznesu i inkubatory przedsiębiorczości, agencje i fundacje rozwoju regionalnego i lokalnego; G. Sobczyk (red.), *Funkcjonowanie małych firm w warunkach zmian systemowych*, Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Lublin 1995, s. 11.

² Otoczenie systemowe przedsiębiorstw można utożsamić z ich otoczeniem administracyjno-prawnym. Jest ono związane z uwarunkowaniami, które współokreślają gospodarczy ustroj państwa. Składają się nań ustawy oraz inne przepisy i normy, które decydują o: atrakcyjności gospodarowania i inwestowania w różne dziedziny gospodarki (m.in. przepisy podatkowe i celne), swobodzie podejmowania decyzji gospodarczych, zasadach konkurencji, zobowiązaniach firm wobec nabywców; J. Mazur, A. Sznajder, *Marketingowa orientacja przedsiębiorstwa*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa w Warszawie, Warszawa 1998, s. 30.

³ Pod pojęciem rozwoju przedsiębiorstw rozumiano wszelkiego rodzaju zmiany dokonujące się w przedsiębiorstwach, powodujące poprawę ich efektywności działania i pozycji rynkowej. Za mierniki rozwoju przedsiębiorstw przyjęto: uzyskiwany wynik finansowy, wskaźnik rentowności sprzedaży, dynamikę przychodów ze sprzedaży, płynność finansową, wartość posiadanych aktywów, poziom zatrudnienia, aktywność inwestycyjną.

that provide accommodation and catering services in Lublin province. The article also offers an opportunity to obtain entrepreneurs' opinions on the desired changes in the abovementioned environment of economic entities. Attaining the goal of this study will rely on the comparative analysis of the author's findings in 2007 and 2013.

Methodology of research

The method of two-stage random sampling was applied in order to determine the research sample. The first step in the selection of the research sample entailed the determination of the test area. It was divided into: area 1 - cities: Lublin, Zamość, area 2 - cities: Biała Podlaska, Chełm, area 3 - counties: janowski, łukowski, opolski, parczewski, tomaszowski, area 4 - counties: puławski, włodawski. The spatial scope of the research was established with the use of the Quick Cluster method. Clusters (groups of counties) were determined on the basis of indicators⁴ characterising the quantitative development of accommodation and catering base and the use of accommodation base in Lublin province.

The research sample contained randomly selected restaurants, bars, cafeterias, small catering outlets, hotels, motels, other hotel facilities, resorts, recreational and training centres, recreational and sport centres, youth hostels, youth school hostels. The sampling frame was formed by the addresses of accommodation and catering facilities purchased from the Province Statistical Office in Lublin.

In the research conducted in the third quarter of 2007, a direct survey addressed to business owners was used. The research sample size was 281 business entities, of which 222 were catering companies, 48 - entities offering both accommodation and catering services, 11 - accommodation companies. In April and May 2013, the research in the same region on the sample of 317 entities (of which 247 provide catering services, 47 provide accommodation and catering services, and 24 provide accommodation services) was conducted with the use of the Computer - Assisted Web Interview.

The research results

During the research, respondents had an opportunity to assess the most important determinants of the institutional and systemic environment as a determinant of their business development. In 2013, the percentage of respondents who rated the existing tax system as unfavourable increased significantly in comparison to 2007 (26.12% and 48.26%). At the same time, the percentage of respondents who rated it as favourable decreased

miczne na obszarze województwa lubelskiego. Artykuł daje także możliwość poznania opinii przedsiębiorców w zakresie pożądaných zmian we wspomnianym wyżej obszarze otoczenia analizowanych podmiotów gospodarczych. Realizacja celu opracowania będzie opierać się na analizie porównawczej wyników badań autora zrealizowanych w 2007 oraz 2013 roku.

Metodyka badań

W celu określenia próby badawczej wykorzystano metodę doboru losowego, dwustopniowego. Pierwszy etap doboru próby badawczej wiązał się z określeniem obszaru badań. Został on podzielony na: obszar 1 - miasta: Lublin, Zamość, obszar 2 - miasta: Biała Podlaska, Chełm, obszar 3 - powiaty: janowski, łukowski, opolski, parczewski, tomaszowski, obszar 4 - powiaty: puławski, włodawski. Zakres przestrzeny badań ustalono wykorzystując analizę skupień metodą k-średnich (Quick Cluster). Skupienia (grupy powiatów) zostały określone na podstawie wskaźników⁴ charakteryzujących ilościowy rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej oraz wykorzystanie bazy noclegowej na obszarze województwa lubelskiego.

W próbie badawczej znalazły się dobrane losowo restauracje, bary, stołówki, punkty gastronomiczne, hotele, motele, inne obiekty hotelowe, ośrodki wczasowe, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, ośrodki rekreacyjno-sportowe, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe. Operat stanowiły adresy przedsiębiorstw noclegowych i gastronomicznych zakupione w Wojewódzkim Urzędzie Statystycznym w Lublinie.

W badaniach zrealizowanych w trzecim kwartale 2007 roku wykorzystano ankietę bezpośrednią, która była adresowana do właścicieli przedsiębiorstw. Liczebność próby badawczej wyniosła 281 podmiotów gospodarczych, z czego 222 stanowiły przedsiębiorstwa gastronomiczne, 48 - podmioty świadczące jednocześnie usługi noclegowe i gastronomiczne, 11 - przedsiębiorstwa noclegowe. W kwietniu i maju 2013 roku na tym samym terenie badania na próbie 317 podmiotów gospodarczych (w tym 247 świadczących usługi gastronomiczne, 46 świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne oraz 24 świadczących usługi noclegowe) przeprowadzono metodą wspomagającego komputerowo wywiadu CAWI (ang. Computer - Assisted Web Interview).

Wyniki badań

W trakcie badań respondenci mieli możliwość oceny najważniejszych uwarunkowań otoczenia instytucjonalno-systemowego jako determinant rozwoju swoich przedsiębiorstw. W roku 2013 względem 2007 znacznie zwiększył się odsetek badanych, którzy ocenili istniejący system podatkowy jako niesprzyjający (26,12% i 48,26%). Jednocześnie znacząco zmniejszył się odsetek respondentów, którzy ocenili go jako sprzyjający (27,24% i 4,42%). Częściej negatywnie

⁴ Among other things, indicators of Baretje, Defert and Charvat were used; See: T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warsaw 2002, p. 23-25.

⁴ M. in. wykorzystano wskaźniki Baretje'a, Deferta i Charvata; Zob. T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa 2002, s. 23-25.

significantly (27.24% and 4.42%). The government policy was assessed negatively more often (45.11% and 51.74%). The group of entrepreneurs who critically evaluated other aspects of the institutional and systemic environment was noticeably reduced. In 2007, 53.36% of the respondents considered the availability of capital as an unfavourable factor for business development. In 2013, the percentage of respondents with this opinion decreased to 35.96%. A similar tendency can be observed in the evaluation of the implemented self-government policy (44.78% and 20.19%), promotion of municipality, district (38.66% and 10.09%), EU assistance programs (25.65% and 3.79%), and aid of organisations supporting the development of tourism and entrepreneurship (45.35% and 1.26%). In the case of the last three factors, the percentage of entrepreneurs who rated them as favourable increased significantly. In 2013, a group of respondents who assessed all of the abovementioned institutional and systemic conditions, except for the assessment of tax system, as neither favourable nor unfavourable, was also significantly higher than in 2007. The results of research are presented in Table 1.

oceniano politykę rządu (45,11% i 51,74%). Zauważalnie zmniejszyła się grupa przedsiębiorców, którzy krytycznie oceniali inne uwarunkowania otoczenia instytucjonalno-systemowego. Za czynnik niesprzyjający rozwojowi przedsiębiorstw w 2007 roku 53,36 % badanych uznało dostępność kapitału. W 2013 roku uczyniło to już 35,96% respondentów. Podobną tendencję można zauważyć przy ocenie realizowanej polityki samorządu (44,78% i 20,19%), promocji gminy, powiatu (38,66% i 10,09%), programach pomocowych UE (25,65% i 3,79%) oraz pomocy organizacji wspierających rozwój turystyki i przedsiębiorczości (45,35% i 1,26%). W przypadku trzech ostatnich czynników znacznie zwiększył się odsetek przedsiębiorców, którzy ocenili je jako sprzyjające. W roku 2013 względem roku 2007 wyraźnie zwiększyła się także grupa badanych, którzy ocenili wszystkie wspomniane wyżej uwarunkowania instytucjonalno-systemowe, z wyjątkiem systemu podatkowego jako ani sprzyjające, ani niesprzyjające. Wyniki badań przedstawia tabela 1.

Table 1. Assessment of the current impact of factors connected with institutional – systemic environment on the development of enterprises providing accommodation and gastronomic services - the structure of responses

Tabela 1. Ocena obecnego wpływu czynników związanych z otoczeniem instytucjonalno-systemowym na rozwój przedsiębiorstw świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne - struktura odpowiedzi

Factors influencing the development of enterprises providing accommodation and gastronomic services/ Czynniki wpływające na rozwój przedsiębiorstw świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne	Impact of factors (%) / Wpływ czynników (%)									
	strongly unfavourable / zdecydowanie niesprzyjający		unfavourable / niesprzyjający		neither favourable nor unfavourable / ani sprzyjający, ani niesprzyjający		favourable / sprzyjający		strongly favourable / zdecydowanie sprzyjający	
	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013
Tax system / System podatkowy	6,34	18,30	26,12	48,26	38,06	29,02	27,24	4,42	2,24	0,00
Capital availability / Dostępność kapitału	19,03	5,99	53,36	35,96	19,40	51,74	7,09	6,31	1,12	0,00
Appropriate government policy / Odpowiednia polityka rządu	31,58	17,98	45,11	51,74	18,05	29,65	4,14	0,63	1,12	0,00
Appropriate local government policy / Odpowiednia polityka samorządu	22,01	10,09	44,78	20,19	23,51	69,09	7,09	0,63	2,61	0,00
Promotion of commune, district / Promocja gminy, powiatu	15,61	11,04	38,66	10,09	27,51	54,26	13,38	24,29	4,84	0,32
UE aid programs / Programy pomocowe UE	5,95	4,73	25,65	3,79	40,52	58,04	21,56	30,91	6,32	2,53
Aid from organizations supporting the development of tourism and entrepreneurship / Pomoc organizacji wspierających rozwój turystyki i przedsiębiorczości	7,43	4,10	45,35	1,26	36,43	60,25	8,92	32,18	1,87	2,21

Source: study based on own research.

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

During the research, the entrepreneurs were able to evaluate the institutional and systemic determining factors of their economic development in the ordinal scale of 1 - 5, where: 1 - the influence of the factor was strongly unfavourable, 5 - the influence of the factor was strongly favourable. The help of organisations

W czasie badań przedsiębiorcy mogli ocenić instytucjonalno-systemowe uwarunkowania rozwoju swoich podmiotów gospodarczych w skali porządkowej 1 - 5, gdzie: 1 - wpływ czynnika zdecydowanie niesprzyjający, 5 - wpływ czynnika zdecydowanie sprzyjający. Wysoko została oceniona pomoc or-

supporting tourism and entrepreneurship (2.52 points and 3.27 points) and the possibility of using the European Union aid programs (2.97 points and 3.22 points) were highly rated. In 2013, in comparison to 2007, the respondents more critically assessed the functioning tax system (2.93 points and 2.20 points). The conditions considered during the research were found to be more favourable in 2013 than in 2007. In their evaluations for two time periods, also considering the specific areas of the research, major statistical differences can be seen. In table 2, presenting the research results with "a, b, c, d, e" symbols, the major statistical difference between the pair of means for a given factor in 2007 and 2013 with a significance level less than 0.05 was marked. Major statistical differences at the level of individual research areas as well as at the total level were determined with the use of Mann-Whitney U test.

organizacji wspierających rozwój turystyki i przedsiębiorczości (2,52 pkt i 3,27 pkt) oraz możliwość korzystania z programów pomocowych Unii Europejskiej (2,97 pkt i 3,22 pkt). W roku 2013 w porównaniu do 2007 roku respondenci krytyczniej ocenili funkcjonujący system podatkowy (2,93 pkt i 2,20 pkt). Uwarunkowania uwzględnione w trakcie badania zostały uznane za bardziej sprzyjające w roku 2013 w porównaniu do roku 2007. W ich ocenach dla dwóch okresów czasowych, także biorąc pod uwagę wyszczególnione obszary badań, istnieją istotne statystycznie różnice. W tabeli 2 prezentującej wyniki badań symbolami „a,b,c,d,e” oznaczono istotną statystycznie różnicę pomiędzy parą średnich dla określonego czynnika w latach 2007 i 2013 przy poziomie istotności mniejszym niż 0,05. Istotne statystycznie różnice na poziomie poszczególnych obszarów badania oraz na poziomie sumarycznych określono przy wykorzystaniu testu U Manna-Whitneya.

Table 2. Assessment of the current impact of factors connected with institutional- systemic environment on the development of enterprises providing accommodation and gastronomic services

Tabela 2. Ocena obecnego wpływu czynników związanych z otoczeniem instytucjonalno-systemowym na rozwój przedsiębiorstw świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne

Factors influencing the development of enterprises providing accommodation and gastronomic services / Czynniki wpływające na rozwój przedsiębiorstw świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne	Area / Obszar *								Total / Ogół	
	1		2		3		4		2007	2013
	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013		
Tax system / System podatkowy	3,00 ^a	2,58 ^a	3,24	2,41	2,76 ^c	2,01 ^c	3,13 ^d	2,14 ^d	2,93 ^e	2,20 ^e
Capital availability / Dostępność kapitału	2,30 ^a	2,76 ^a	2,52	2,86	2,10 ^c	2,48 ^c	2,06 ^d	2,55 ^d	2,18 ^e	2,59 ^e
Appropriate government policy / Odpowiednia polityka rządu	2,28	2,50	2,60 ^b	1,86 ^b	1,79 ^c	2,05 ^c	1,75	1,96	1,98 ^e	2,13 ^e
Appropriate local government policy / Odpowiednia polityka samorządu	2,57	2,59	2,80	2,55	1,98 ^c	2,63 ^c	2,16 ^d	2,55 ^d	2,24 ^e	2,60 ^e
Promotion of commune, district / Promocja gminy, powiatu	2,95	2,68	2,75	2,59	2,28 ^c	3,05 ^c	2,47 ^d	3,00 ^d	2,53 ^e	2,92 ^e
UE aid programs / Programy pomocowe UE	3,27	3,16	3,24	3,18	2,81 ^c	3,26 ^c	2,80 ^d	3,24 ^d	2,97 ^e	3,22 ^e
Aid from organisations supporting the development of tourism and entrepreneurship / Pomoc organizacji wspierających rozwój turystyki i przedsiębiorczości	2,86	3,00	2,80	3,23	2,37 ^c	3,35 ^c	2,31 ^d	3,43 ^d	2,52 ^e	3,27 ^e

* 1 – cities / miasta: Lublin, Zamość; 2 – cities / miasta: Biała Podlaska, Chełm; 3 – districts of / powiaty: janowski, łukowski, opolski, parczewski, tomaszowski; 4 – districts of / powiaty: puławski, włodawski;

The numbers correspond to scale values 1-5, where / liczby odpowiadają wartościom skali 1-5, gdzie: 1 – strongly unfavourable factor / wpływ czynnika zdecydowanie niesprzyjający, 5 – strongly favorable factor / wpływ czynnika zdecydowanie sprzyjający

a,b,c,d,e – indicates a significant difference between a pair of means for a particular factor in the years 2007 and 2013 ($p < 0.05$) / wskazuje na istotną różnicę pomiędzy parą średnich dla określonego czynnika w latach 2007 i 2013 ($p < 0,05$)

Source: see tab. 1.

Źródło: jak w tab. 1.

The research results showed that in 2013 the percentage of entrepreneurs, who in large (40.36% and 58.99%) and very large extend (16.73% and 21.44%) feel the need for change in the tax system increased in comparison to 2007. The proportion of respondents who in large (40.00 and 26.18%) and very large extend (36.79% and 5.05) feel the need

Wyniki badań wykazały, że w roku 2013 w odniesieniu do roku 2007 zwiększyła się grupa przedsiębiorców, która w stopniu dużym (40,36% i 58,99%) i bardzo dużym (16,73% i 21,44%) odczuwa potrzebę zmiany systemu podatkowego. Zmniejszył się odsetek respondentów, którzy w stopniu dużym (40,00 i 26,18%) i bardzo dużym (36,79% i 5,05) odczuwa-

for more active promotional actions of municipalities and districts. Fewer respondents expect further EU aid programs in large (41.45 and 14.51) and very large extend (20.37% and 3.79%). In 2013, in comparison to 2007, less entrepreneurs rely on the help of organisations supporting the development of tourism and entrepreneurship in large (48.35 and 20.82) and very large extend (24.54% and 3.79%). The results of research are presented in Table 3.

ją potrzebę aktywniejszych działań promocyjnych gminy i powiatu. Mniej badanych oczekuje w stopniu dużym (41,45 i 14,51) oraz bardzo dużym (20,37% i 3,79%) na kolejne programy pomocowe Unii Europejskiej. W roku 2013 w porównaniu do roku 2007 mniej przedsiębiorców liczy w stopniu dużym (48,35 i 20,82) i bardzo dużym (24,54% i 3,79%) na pomoc organizacji wspierających rozwój turystyki i przedsiębiorczości. Wyniki badań przedstawia tabela 3.

Table 3. Evaluation of the need for changes in institutional and systemic conditions for the development of enterprises providing accommodation and catering services - the structure of answers

Tabela 3. Ocena potrzeby zmian instytucjonalno-systemowych uwarunkowań rozwoju przedsiębiorstw świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne - struktura odpowiedzi

Factors influencing the development of enterprises providing accommodation and gastronomic services / Czynniki wpływające na rozwój przedsiębiorstw świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne	Need for a change (%) / Potrzeba zmiany (%)									
	no / brak		little / mała		neither little nor big / ani mała, ani duża		big / duża		very big / bardzo duża	
	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013
Tax system / System podatkowy	6.91	0.95	12.73	0.95	23.27	17.67	40.36	58.99	16.73	21.44
Capital availability / Dostępność kapitału	3.64	0.32	4.73	0.32	9.09	36.59	37.82	50.47	44.72	12.30
Appropriate government policy / Odpowiednia polityka rządu	2.88	0.32	3.60	0.63	11.87	16.72	33.09	59.94	48.56	22.39
Appropriate local government policy / Odpowiednia polityka samorządu/	1.81	0.32	3.99	0.32	14.86	52.05	40.22	39,75	39.12	7.56
Promotion of commune, district / Promocja gminy, powiatu	2.14	2.84	6.43	0.63	14.64	65.30	40.00	26.18	36.79	5.05
UE aid programs / Programy pomocowe UE	3.27	18.30	9.09	10.09	25.82	53.31	41.45	14.51	20.37	3.79
Aid from organisations supporting the development of tourism and entrepreneurship / Pomoc organizacji wspierających rozwój turystyki i przedsiębiorczości	1.1	9.46	3.3	3.47	22.71	62.46	48.35	20.82	24.54	3.79

Source: see Table 1.

Źródło: jak w tab. 1.

The respondents assessed the need for a change of the institutional and systemic determining factors of the development of their business entities on a scale of 1 to 5, where 1 - no need for change, 5 - very high need for change. Noteworthy is the reduction of the need for changes in the activities of intermediary institutions in distributing EU funds addressed to entrepreneurs. This factor was assessed in 2007 at 3.67 points and in 2013 it was only at 2.75 points. This may indicate an increase in the use of EU assistance programs over the next 6 years and also more effective functioning of intermediary institutions. Entrepreneurs in 2013 have felt a great need for change in the tax system (3.99 points). The need for changing it was stronger than 6 years earlier (3.47 points). Participants of the research felt less need for a change in the remaining conditions in the institutional and systemic environment in 2013 than in 2007, which may have resulted from a more effective collaboration between business entities and units of the institutional environment. There are statistically significant differences in the evaluation of the examined factors

Respondenci ocenili potrzebę zmian instytucjonalno-systemowych uwarunkowań rozwoju swoich podmiotów gospodarczych w skali porządkowej 1 - 5, gdzie 1 - brak potrzeby zmiany, 5 - bardzo duża potrzeba zmiany. Na uwagę zasługuje zmniejszenie potrzeby zmian w działaniach instytucji pośredniczących w dystrybuowaniu funduszy unijnych adresowanych do przedsiębiorców. Czynniki ten został oceniony w 2007 roku na 3,67 punktu, a w roku 2013 już tylko na 2,75 punktu. Może to wskazywać na zwiększenie stopnia wykorzystania programów pomocowych z UE w ciągu 6 lat, a także na skuteczniejsze funkcjonowanie instytucji pośredniczących. Przedsiębiorcy w 2013 roku odczuwali dużą potrzebę zmiany systemu podatkowego (3,99 pkt). Chęć jego zmiany była silniejsza niż 6 lat wcześniej (3,47 pkt). Uczestnicy badania odczuwali mniejszą chęć zmiany pozostałych uwarunkowań otoczenia instytucjonalno-systemowego w roku 2013 niż w roku 2007, co może wynikać z efektywniejszej współpracy podmiotów gospodarczych z jednostkami otoczenia instytucjonalnego. W ocenach badanych czynników,

in the two periods of time. They also occur in the case of comparisons between the isolated research areas. The results of the research are presented in Table 4.

w dwóch okresach czasowych istnieją istotne statystycznie różnice. Występują one także w przypadku porównań między wyodrębnionymi obszarami badań. Wyniki badań prezentuje tabela 4.

Table 4. Evaluation of the need for changes in the institutional and systemic conditions for the development of enterprises providing accommodation and gastronomic services

Tabela 4. Ocena potrzeby zmian instytucjonalno-systemowych uwarunkowań rozwoju przedsiębiorstw świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne

Factors influencing the development of enterprises providing accommodation and gastronomic services	Area								Total	
	1		2		3		4			
	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013
Tax system / System podatkowy	3.89	3.86	3.52	4.32	3.31 ^c	4.08 ^c	3.23 ^d	3.75 ^d	3.47 ^e	3.99 ^e
Capital availability / Dostępność kapitału	4.38 ^a	3.71 ^a	3.91	3.73	4.06 ^c	3.77 ^c	4.15 ^d	3.69 ^d	4.15 ^e	3.74 ^e
Appropriate government policy / Odpowiednia polityka rządu	4.13 ^a	3.82 ^a	3.86	4.18	4.33 ^c	4.14 ^c	4.16 ^d	3.96 ^d	4.21 ^e	4.03 ^e
Appropriate local government policy / Odpowiednia polityka samorządu	4.08 ^a	3.53 ^a	3.95 ^b	3.45 ^b	4.18 ^c	3.58 ^c	4.04 ^d	3.45 ^d	4.11 ^e	3.54 ^e
Promotion of commune, district / Promocja gminy, powiatu	3.99 ^a	3.37 ^a	3.95 ^b	3.14 ^b	4.15 ^c	3.28 ^c	3.80 ^d	3.31 ^d	4.03 ^e	3.30 ^e
UE aid programs / Programy pomocowe UE	3.74 ^a	2.93 ^a	3.91 ^b	3.05 ^b	3.70 ^c	2.62 ^c	3.35 ^d	2.78 ^d	3.67 ^e	2.75 ^e
Aid from organisations supporting the development of tourism and entrepreneurship / Pomoc organizacji wspierających rozwój turystyki i przedsiębiorczości	3.86 ^a	3.28 ^a	3.57 ^b	3.14 ^b	4.00 ^c	2.93 ^c	3.94 ^d	3.12 ^d	3.92 ^e	3.06 ^e

1-4 - descriptions of research area see Table 2 / oznaczenia obszaru badań jak w tab. 2

The numbers correspond to scale values 1-5, where 1- no need for a change, 5- very big need for a change / liczby odpowiadają wartościom skali 1-5, gdzie 1 - brak potrzeby zmiany, 5 - bardzo duża potrzeba zmiany

^{a, b, c, d, e} descriptions - see Table 2, / objaśnienia jak w tab. 2

Source: see Table 1.

Źródło: jak w tab. 1.

Conclusions

The owners of companies providing accommodation and catering services negatively or moderately evaluated the institutional and systemic conditions for the development of their businesses. In 2013, in comparison to 2007, the tax system, understood as a general collection of taxes in a given country that creates a logical entirety in legal and economic terms, was perceived more negatively.

The research findings enable to draw a conclusion that the institutional and systemic environment changed positively between 2007 and 2013 in specific areas. Availability of capital from external sources, which depends on the conditions offered by financial institutions, improved. Entrepreneurs noticed that at the central level, more favourable systemic regulations and socio-economic strategies supporting the development of tourism and entrepreneurship are created. At the local government level, the respondents appreciated the fact that their priorities regarding the development of tourism and entrepreneurship were more often taken into account in socio-economic development strategies, as well as that local tourism entities were supported

Podsumowanie i wnioski

Właściciele przedsiębiorstw świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne negatywnie lub umiarkowanie ocenili instytucjonalno-systemowe uwarunkowania rozwoju swoich przedsiębiorstw. W 2013 roku w odniesieniu do 2007 roku bardziej negatywnie postrzegany był system podatkowy rozumiany jako ogół podatków pobieranych w danym państwie, tworzących zarówno pod względem prawnym, jak i ekonomicznym logiczną całość.

Wyniki badań pozwalają sformułować wniosek, że w otoczeniu instytucjonalno-systemowym między rokiem 2007 i 2013 w określonych obszarach doszło do pozytywnych zmian. Poprawiła się dostępność kapitału z zewnętrznych źródeł finansowania, która jest uzależniona od warunków oferowanych przez instytucje finansowe. Przedsiębiorcy dostrzegli fakt tworzenia na szczeblu centralnym korzystniejszych uregulowań systemowych i strategii społeczno-gospodarczych wspierających rozwój turystyki i przedsiębiorczości. Na szczeblu samorządowym respondenci docenili fakt częstszego ujmowania w strategiach rozwoju społeczno-gospodarczego priorytetów dotyczących rozwoju turystyki

in terms determined in planning documents and in the areas resulting from legislation. Unfortunately, these actions are considered as insufficient, and despite a slight improvement of situation within the mentioned scope, there is still a lot to be done. The entrepreneurs saw an improvement in the activity of local governments in promotional activities, welcomed the access to the EU aid programs, and, in particular, the help of organizations supporting entrepreneurship development, which indicates the improvement of the effectiveness of business environment units.

The legislative authority, which is responsible for shaping and introducing system solutions, is very important in creating conditions for conducting economic activity from the perspective of entrepreneurs. Entrepreneurs look forward to greater involvement of the country in the actions inspiring the growth of the competitiveness of companies providing accommodation and catering services, as well as creating external conditions for their development, in the case of which the simplification of the tax system and the reduction of applicable taxes are particularly important.

After more than 10 years of application and over 60 amendments, the Act on Freedom of Economic Activity⁵ lost a lot of its transparency and there is no doubt that it needs to be adjusted (Szafranski, 2015, p. 21). In the first half of 2017, the state, which is aware of its role in shaping business conditions, conducted a public consultation of the draft law - the Law of Entrepreneurs (Jaworski, 2017). This regulation is to replace the Act on the Freedom of Economic Activity in force from July 2, 2004. The draft of the legal act of the new constitution for business provides a number of solutions which are positively assessed by entrepreneurs. Aspiring entrepreneur will be exempted from the obligation of paying social security contributions for the first 6 months of their economic activity. The obligation to obtain and hold Business Statistical Number (REGON) is to be abolished. It is predicted that the number of burdens imposed on entrepreneurs (especially micro, small and medium entrepreneurs) will be reduced. The communication between the office and the entrepreneur is to be deformed by the wider use of telephones and the Internet. The administration organs should be publishing legal explanations written in simple language. The introduction of planned solutions will certainly result in the simplification of conducting business activity. According to entrepreneurs, certain regulations still require changes, e.g. the possibility of extending the situation of suspension of economic activity by micro and small companies that employ workers. The dialogue of the state and business community and the attempt of creating more favourable conditions for economic activity in the country should be considered as a definitely positive phenomenon.

i przedsiębiorczości, a także wspierania lokalnych, turystycznych podmiotów gospodarczych w zakresie określonym w dokumentach planistycznych oraz w obszarach wynikających z ustawodawstwa. Niestety działania te są oceniane jako niewystarczające, także mimo nieznacznej poprawy sytuacji we wspomnianym zakresie jest jeszcze wiele do zrobienia. Przedsiębiorcy dostrzegli poprawę aktywności samorządów w działaniach promocyjnych, pozytywniej ocenili dostęp do programów pomocowych UE, a zwłaszcza pomoc organizacji wspierających rozwój przedsiębiorczości, co wskazuje na poprawę skuteczności działania jednostek otoczenia biznesu.

Bardzo ważne znaczenie w tworzeniu warunków prowadzenia działalności gospodarczej z perspektywy przedsiębiorców ma władza legislacyjna, odpowiedzialna za kształtowanie i wprowadzanie rozwiązań systemowych. Przedsiębiorcy oczekują większego zaangażowania państwa w działania inspirowane wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne, a także kreowania zewnętrznych warunków ich rozwoju, przy czym szczególnie istotna wydaje się kwestia uproszczenia systemu podatkowego oraz obniżenia obowiązujących podatków.

Po ponad 10 latach obowiązywania i ponad 60 nowelizacjach ustawa o swobodzie działalności gospodarczej⁵ wiele straciła na przejrzystości i nie ulega wątpliwości, że powinna podlegać korekcie (Szafranski, 2015, s. 21). Państwo świadome swojej roli w kształtowaniu warunków prowadzenia działalności gospodarczej w pierwszej połowie 2017 roku przeprowadziło konsultacje publiczne projektu ustawy – Prawo przedsiębiorców (Jaworski, 2017). Regulacja ta ma zastąpić obecnie obowiązującą ustawę z 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej. Projekt aktu prawnego nowej konstytucji dla biznesu zawiera wiele pozytywnie ocenianych przez przedsiębiorców rozwiązań. Początkujący przedsiębiorcy mają zostać zwolnieni z obowiązku uiszczania składek na ubezpieczenia społeczne przez pierwszych 6 miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej. Zniesiony ma być obowiązek uzyskiwania i posiadania numeru REGON. Przewiduje się ograniczenie obciążeń nakładanych na przedsiębiorców – szczególnie mikro, małych i średnich. Komunikacja urząd – przedsiębiorca ma zostać odformalizowana przez szersze wykorzystanie telefonów i internetu. Organy administracji mają wydawać napisane prostym językiem objaśnienia prawne. Wprowadzenie planowanych rozwiązań z pewnością przełoży się na uproszczenie prowadzenia działalności gospodarczej. Pewne regulacje nadal, w opinii przedsiębiorców wymagają zmian, np. możliwość rozszerzenia sytuacji zawieszania działalności gospodarczej przez mikro i małe firmy, które zatrudniają pracowników. Za zdecydowanie pozytywne zjawisko należy uznać fakt dialogu państwa ze środowiskiem biznesu oraz próby kształtowania dogodniejszych warunków prowadzenia działalności gospodarczej w kraju.

⁵ The Act of July 2, 2004 on freedom of economic activity (consolidated text, Journal of Law of 2015, item 584, as amended).

⁵ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 584 z późn. zm.).

References / Literatura:

1. Angowski M. (2005), *Wpływ otoczenia na rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw na obszarach wiejskich*. Wyd. Akademii Rolniczej w Lublinie, Lublin.
2. Drab-Kurowska A., Sokół A. (2010), *Małe i średnie przedsiębiorstwa wobec wyzwań rozwoju technologii XXI wieku*. CeDeWu.pl Wydawnictwo Fachowe, Warszawa.
3. Filipiak B., Ruszała J. (2009), *Instytucje otoczenia biznesu. Rozwój, wsparcie, instrumenty*. Difin, Warszawa.
4. Frejtag-Mika E., Gołębiowski J., Matwiejczuk W., Mickiewicz B., Rzemieniak M., Samul J., Sieradzka K., Skawińska E., Wojewoda I., Zalewski R. (2015), *Konkurencyjność przedsiębiorstw w XXI wieku*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
5. Jaworski L. (2015), *Nowe prawo przedsiębiorców budzi nadzieje i ...kontrowersje*. Dziennik Gazeta Prawna, 27 czerwca 2017, nr 122.
6. Krupski R. (red.) (2005), *Zarządzanie przedsiębiorstwem w turbulentnym otoczeniu*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
7. Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J. (2002), *Geografia turystyki Polski*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
8. Mazur J., Sznajder A. (1998), *Marketingowa orientacja przedsiębiorstwa*. Wyższa Szkoła Handlu i Prawa w Warszawie, Warszawa.
9. Safin K. (red.) (2012), *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem*. Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
10. Skowronek-Mielczarek A. (2013), *Uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*. Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
11. Sobczyk G. (red.) (1995), *Funkcjonowanie małych firm w warunkach zmian systemowych*. Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Lublin.
12. Sudoł S. (2002), *Przedsiębiorstwo. Podstawy nauki o przedsiębiorstwie. Teorie i praktyka zarządzania*. TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń.
13. Szafranski A. (2015), *Nowe prawo działalności gospodarczej*. Forum Prawnicze, 2015, <http://www.forumprawnicze.eu/attachments/article/145/Szafranski.pdf> (data dostępu: 06.09.2017).